

EYÜP AYGÜN TAYŞİR • Bu Tez Nasıl Bitecek?

EYÜP AYGÜN TAYŞIR 1979'da İstanbul'da doğdu. Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi'nde, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini Marmara Üniversitesi'nde yönetim bilimi alanında tamamladı. 2011-2012 yılları arasında Boston Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak görev yaptı. Bu süreçte sivil toplum kuruluşlarının yönetimi konusunda araştırmalar yürüttü ve yönetim dersleri verdi. 2014 yılında Yönetim ve Strateji alanında doçent unvanı aldı. 2018-2019 yılları arasında Harvard Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Merkezi'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı ve bu süreçte Hamidiye Ticaret Mektebi'nin kuruluş dönemini ele alan bir araştırma projesinde çalıştı. Halen Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapıyor ve Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nde Modern Türkiye Tarihi alanında ikinci doktora eğitimini sürdürüyor. İlk romanı, 2016 yılında, *4 Hane 1 Teslim* adıyla İletişim Yayınları tarafından yayımlanmıştır. 2017 yılında *Hürriyet Kitap Sanat* tarafından "Geleceğin 10 Yazarı" listesinde anılmıştır. İkinci romanı *Tuhaflıklar Fabrikası* 2018 yılında İletişim Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Pozitivist bilimin katı gerçekçiliği ile edebiyatın kurgusal ve büyülü gerçeklikleri arasında sahnalarak yaşıyor.

İletişim Yayınları 2848 • Başvuru Dizisi 115

ISBN-13: 978-975-05-2766-1

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Aybars Yalık

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EYÜP AYGÜN TAYŞIR

Bu Tez Nasıl Bitecek?

Lisansüstü Öğrencileri İçin
Araştırma Kılavuzu

İçindekiler

Teşekkür.....	7
Giriş	9
Araştırma tasarımı kavramı ve ilişkili temel bilgiler.....	16
Sosyal bilimler ve pozitivism.....	21
Bilimsel araştırma - şüphe ilişkisi.....	22
Bu kitabı kimler okumalı?.....	28
BİRİNCİ BÖLÜM	
Araştırma Sorusu Bulmak	35
Araştırma sorumuzu nereden ve nasıl bulacağız?.....	38
Sistemantik okuma.....	44
Boşluk Tespit Etme (<i>Gap Spotting</i>).....	47
Problemlleştirme (<i>Problematization</i>).....	50
Araştırma sorumuzu savunmak.....	51
İKİNCİ BÖLÜM	
Kuramsal Arka Planı Tasarlamak	59
Kuram ve araştırma tasarımı sürecindeki yeri ve önemi.....	66
Kuramların yanlışılanabilir, faydalı ve genellenebilir olması gerekliliği.....	78
Kuramın alternatif kuramlar karşısında savunulması.....	86

Kuram-hipotez ilişkisi ve hipotezlerin kurulması.....	95
Kuram ne değildir?	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Araştırma Sürecinin Tasarımı	109
Bilimsel araştırmada evren ve örneklem	114
Bilimsel araştırmada örnekleme	118
Bilimsel araştırmada veri ve veri toplama.....	125
Ölçme işlemi ve ölçekler	133
Ölçek türleri.....	141
Ölçek geliştirmek.....	144
Geçerlilik ve güvenilirlik.....	148
Yapı geçerliliği (<i>Construct validity</i>)	151
İç geçerlilik (<i>Internal validity</i>).....	158
Dış geçerlilik (<i>External validity</i>)	168
Geçerlilik türleri arasındaki ilişkiler.....	174

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Pozitivizme Yönelik Eleştiriler ve Pozitivizmin Savunusu	179
“Kahraman” bilim.....	182
Post-modernizm ve bilimsel araştırmalara etkisi.....	186

Epilog	193
---------------------	------------

EK

Araştırma Önerisi (<i>Proposal</i>) Taslağı	203
Genel Kaynakça	205

Teşekkür

Bu kitabın yazım sürecinin çeşitli aşamalarında pek çok kişiden yardım aldım. Selin Kesebir, derslerinde kullandığı tüm kaynakları büyük bir cömertlik örneği sergileyerek benimle paylaştığı gibi, taslak metni okuyarak eleştirilerini sundu. Onun destekleri olmadan bu eserin oluşması mümkün olmazdı. Kendisine minnettarım. Araştırma Yöntemleri derslerimde ses kayıtları alıp akabinde bunları çözümleyerek bana teslim eden Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencilerinden Asya Tunar'ın hakkını ödemem mümkün değil ve bu vesileyle kendisine çok teşekkür ediyorum. Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi öğrencilerinden Serra Uysal ve Hüseyin Orak, teknik desteğe ihtiyaç duyduğumda hep yanımdaydılar, onlara da minnettarım. Bu kitabın taslağını tekrar tekrar okuyarak eleştiri ve önerilerini sunan sevgili arkadaşlarım ve meslektaşlarım Özge Sığırcı ve Yener Pazarıcık ile bana şüphe duyup doğru sorular sormayı öğrenme sürecinde bu konudaki doğal yeteneği ile ustalık yapan eşim ve meslektaşım Nurgül Keleş Tayşir'e çok teşekkür ederim. Onların fark ettiği hataları düzeltip getirdikleri öneriler-

le metni yeniden şekillendirdiğim anlarda, yaptığımız işlere nokta koymadan önce bizimkilerden farklı gözlerin değmesine izin vermenin ve onların görüp gösterdiklerini dikkate almanın ne denli yararlı olduğuna bir kez daha tanık oldum.

Kitabın yazım sürecinde yardım aldığım kişilere ek olarak, bana bilimsel düşünme, pozitivist araştırma paradigması, araştırma tasarımı gibi kavramları teknik açıdan anlama bağlamında en büyük desteği vermiş, bir diğer deyişle konunun bendeki temellerini atmış hocalarıma da teşekkür etmek isterim. 2007 senesinde iki hocamız bizlere (lisansüstü öğrenciler, asistanlar), alanımızdaki kıdemli hocaların teşvik ve desteği ile düzenlenen bir organizasyon aracılığıyla bilimsel araştırma tasarımı konusunu anlatma zahmetine katıldılar. Bu bağlamda, benim bilimsel bir araştırmada doğru tasarımın nasıl olması gerektiğini anlamaya başladığımı hissettiğim ilk an, 2007 senesinde katıldığım Yönetim ve Organizasyon Yaz Seminerleri (YÖYSEM) oldu. Bu organizasyonun düzenlenmesinde emeği geçen herkese teşekkür borçluyum. Lakin daha da minnettar olduğum kişiler, bu organizasyonda bizlere bilimsel araştırma tasarımının nasıl yapılması gerektiğini anlatmak için çok fazla emek veren iki hocamız, S. Arzu Wasti ve Özgecan Koçak'tır.

Son olarak, bu kitabın editörlüğünü eşine az rastlanır bir titizlikle yapan, katkılarıyla metnin daha doğru, yalın ve akıcı bir hal almasına yardımcı olan Aybars Yanık'a çok teşekkür ederim.

Belirtmem gerekir ki bu kitap içerisindeki her türlü hatanın sorumlusu elbette benim. Dolayısıyla, adını burada samimi teşekkürlerimi sunmak için andığım kişiler, bu kitapta bulunması muhtemel hata ve eksikliklerden elbette sorumlu değildirler. Onların desteği olmasa bu eser mevcut hata ve kusurlarından çok daha fazlasını içeriyor olurdu.

GİRİŞ

İçimizden, mesela öfkeli, kin dolu bir duygu geçtiği an uzakta denize bir yıldırımın düştüğünü görürsek, öfkemizle yıldırım arasında bir ilişki kurarız. Elektrikler kesildiği vakit, karanlık odada tavana bakıp hayallere dalmışken, birden lambalar yanınca, o sırada aklımızdan geçen şey ile ışık arasında aklımız –hayal gücümüz?– bir ilişki kurar. Ünlü köşe yazarı Celal Salik, yazları çift film seyrettiği sinemalarda, ne zaman bir huzursuzluğa kapılsa hemen filmin koptuğunu yazmıştı.

– ORHAN PAMUK, *Masumiyet Müzesi* afişi

İnsan, yaşamı boyunca sürekli çıkarımlar yapar, yargılarda bulunur, tespit eder, genellemelere gider, hüküm verir, indirger... Tüm bunlar, deneyim aracılığıyla varılmış sonuçlar olabilecekleri gibi, deneyimden bağımsız, sosyalizasyon aracılığıyla kazanılmış inançlar da olabilirler. Öte yandan, tüm bu çıkarımların, daha genel bir ifadeyle bu “inanışların”, deneyim sonucu mu yoksa sosyalizasyon sonucu mu öğrenildikleri ile doğru ya da yanlış olmaları arasında bir nedensellik ilişkisi yoktur.

İnsanlar olarak, doğada var olduğumuz ilk anlardan beri çevremizde ve kendimizde gözlemlediğimiz her şeye bir açıklama getirebilme gayreti içindeyiz. İnsanlık olarak doğada bugün ulaştığımız konuma iyisiyle kötüsüyle ulaşmamızı mümkün kılan da bu merak ve çabamızdır. Öte yandan bu davranışımız, yani her şeye bir açıklama getirme gayretimiz, bizi çoğu zaman bilimsel açıdan hiçbir gerçekliği olmayan, hatalı çıkarımlara da ulaştırabilir. Dolayısıyla, olguları bir neden-sonuç mantığı içerisinde açıklamak istediğimizde izlememiz gereken bir bilimsel yöntem olduğunu aklımızda tutmamız gerekir.

Biz farkına varsak da varmasak da, diğer bir deyişle, bunu ister bilinçli bir eylem olarak gerçekleştirelim ister üzerinde düşünmeden ya da bir refleks gibi, vardığımız hemen tüm yargıların içinde bir nedensellik (neden-sonuç) ilişkisi mevcuttur. Örneğin, toplum tarafından iyi ya da doğru olduğu düşünülen davranışları sergileyenlerin yüzünün de güzelleştiğini iddia ederiz; “Ruhunun güzelliği yüzüne vurmuş,” deriz. Burada aslında, farkında olarak veya olmayarak, ruh güzelliği olarak tanımladığımız olgunun fiziksel güzelliği artırdığı iddiasını dile getiririz. Kimi zaman, spor yapmanın zayıflamamıza yardımcı olmadığı kanısına varırız; “Her gün spor yapıyorum, kilom aynı,” deriz. “İyilik yaramadı,” ya da “rahat battı,” dediğimiz de olur. Sevgilimiz, eşimiz bizi terk etmiştir ve biz bunu hak edecek hiçbir şey yapmadığımızı düşündüğümüze göre bizi terk edene rahat batmıştır, o kötü bir insandır... Yani, komik ve kaba bir tabirle, “rahat batmasının” terk edilmeye neden olduğunu dile getirir ya da bu ikisi arasında bir ilişki olduğunu ima ederiz. Kimi zaman, doğal afetleri başımıza gelen bir ilahi ceza olarak nitelendiririz. İnsanlık yoldan çıkmıştır ve ilahi güçler bizi afetler aracılığıyla cezalandırarak uyarmıştır... Bize kötülük ettiğini düşündüğümüz birinin başına bir fenalık geldiğinde ise

ilahi adalet tarafından kollandığımız inancı belirebilir zihnimizde. Küçük çocukların aşırı hareketliliği ve zaman zaman da iştahsızlıkları ile şeker yemeleri arasında bir ilişki olduğu kanısı yaygındır. Yakından televizyon izlemenin gözleri bozduğunu ebeveynlerimizden hepimiz işitmişizdir. Şarkılar, şiirler de kimi zaman açık ya da örtülü bir şekilde nedenselliğe dayalı yargıları, kavramlar arası ilişkileri yansıtır: “Gençken güzel olan kızlar, hep çok çirkin yaşlanmıştır...” ya da “Beni biraz anlasaydın, darılmazdık...” Özetle, epigrafa dönmek gerekirse, hepimizin içinde birer Celal Salık yaşar.

“Cehalet mutluluktur!” deriz ya da denildiğini duyarız. Edgar Allan Poe, “İnanan mutludur, şüphe eden bilgedir!” der. Tüm bu yargıları, bilimsellik iddiası taşımayan anlatılar içinde, örneğin edebî bir metinde bir karakterin ağzından duyduğumuzda pek sorun yoktur çünkü o karakter, anlatı içindeki rolüne uygun olarak çalar, adalet dağıtır, ölür, sarhoş olur, indirger ve elbette, eğer gerekliyse, geneller. Ancak kurmacanın bizlere sunduğu bu görece özgürlük, bilim sözü konusu olduğunda yerini farklı bir yaklaşıma bırakmak durumundadır. Bilim, duyulduğunda kulağa hoş gelen, kişiyi felsefi tartışmalara, etik meseleleri düşünmeye sevk eden soruları elbette konu edinebilir; kimin mutlu olduğunu, hangi koşullar altında mutlu olunduğunu araştırabilir, araştırıyor da. Ancak, bunu yaparken bir roman kahramanı gibi ahkâm kesemez; katı bir disiplin izleyerek yargıda bulunur.

Bu noktada bir konuyu hemen açıklamak ve sonra bu açıklamaya bir daha değinmemek faydalı olacaktır. İster bizlerin kişisel yargısı, ister başkalarınınca dile getirilip bize duyurulmuş yargılar olsun, neden-sonuç ilişkisine dayalı tüm bu inanışlar ve ilişki iddiaları, bilimsel açıdan doğru ya da yanlış olmalarından bağımsız olarak spesifik bir amaca hizmet ediyor olabilirler. Kimi zaman, iddia edilen nedensellik ilişkisi bilimsel açıdan hatalı ya da bilimsel açıdan anlamsız

olsa da faydalı olabilir. Örneğin, kişinin terk edildiğinde kusuru kendisini terk edende bulması daha az acı çekmesine, süreci kolay atlatmasına yardımcı olabilir. Lakin gerçekte yüzleşmemiş olması aynı zamanda kişinin tekrar tekrar terk edilmesine sebep de olabilir. “Geceleri tırnak kesmek uğursuzluktur!” Evet, bu inancın yaygınlaşması mantıklıdır çünkü özellikle elektriğin bu denli kolay ulaşılabildiği dönemlerde gece karanlığında, belki bir mum ışığında, kesici bir cismi bedene yaklaştırmak sıklıkla yaralanmalara sebep olmuş olabilir. İlahi adalete inanmanın da kişiyi psikolojik pek çok sorundan alıkoyarak faydalı olması muhtemeldir. Öte yandan, yine bu inanç, kişiyi hakkını aramamaya yöneltebilir, bir toplumda hukuk normlarının gereğince yerleşmemesine de neden olabilir. Bu bağlamda, bu eser, yanlış ya da sorgulanmamış oldukları halde doğruymuş gibi dile getirilen sözde neden-sonuç ilişkisine dayalı yargıların toplumsal işlevlerini tartışma dışında bırakacak. Benzer şekilde, bilimsel açıdan doğru bir neden-sonuç ilişkisini yansıtan yargı cümlelerinin toplumsal işlevleri de bu eserin tartışma alanının dışındadır. Fakat şunu vurgulamak gerekir: İnsan şüphe etmediğinde ve duyduğu, dinlediği, okuduğu her şeye sorgulamadan inandığında, gündelik yaşantısının bu durumdan olumsuz etkilenmesi olasıdır. Düzenli olarak düşük yapan bir kadının bu durumu tıbbi olmayan, metafizik bir yanıtla açıklamaması, örneğin, öte âlemlerin kötü huylu varlıklarının çocuklarını karnından çaldıklarına inanması, bu kadının psikolojisini oldukça olumsuz bir biçimde etkileyebilir; en azından, çok istediği evlada sahip olma ihtimali olduğu halde onu kucağına alamadan bu dünyadan göçüp gidebilir. Böyle inançları olan insanlar, büyülü gerçekçilik akımını izleyen edebî eserler içinde hoş görünseler de gerçek yaşamda hem kendileri hem çevreleri için bir ıstırap kaynağı olabilirler. Bir diğer deyişle, bilimsel düşünmek yaşam kalitemi-

zi artırabilir; başımıza gelen ve rahatça isim versek de anlam vermekte kimi zaman güçlük çektiğimiz olayların (örneğin, aldatılmak, stres, mutluluk, işten ayrılma, nankörlük, göç, kilo almak ve benzerleri) kuramsal (*theoretical*) açıklamaları olduğunu fark etmemize imkân verebilir. Böylece, eğer varsa, sorunun nerede ya da kimde olduğunu da objektif bir şekilde tespit edebiliriz. Bilimsel düşünme, diğer pek çok faydasına ek olarak, yalnız olmadığımızı, kötü şeylerin sadece bizim başımıza gelmediğini anlamamızı sağlayabilir.

Bilim kusursuz değildir. Bilimsel bir araştırma sonucunda bulunan yargılar, yanlış ya da kasıtlı olarak saptırılmış olabilir. Okuduğumuz bir gazete haberi, bir makale bizi belirli bir satın alma davranışına yönlendirmek için ya da belirli bir ideolojiyi sevdirmek amacıyla kaleme alınmış, yani görünürde bilimsel olabilir. İçinde sayılar vardır, üstünde bilim insanlarının adları yazılıdır, belki İsviçreli bilim insanlarıdır bunlar... Bilim tarihi şarlatanlık hikâyeleri ile doludur ve bu şarlatanlıklarla kişisel kazancını artıran pek çok bilim insanı olduğunu biliyoruz. 1960'lı yıllarda şeker tüketiminin halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini örtbas etmek ve suçu yağ tüketimine yüklemek için şeker endüstrisini temsil eden organizasyonun bazı Harvard Üniversitesi profesörlerine ödeme yaptığı bilinir. Basit bir internet taraması, bahsettiğim bu konu ile ilgili onlarca makale ve haberi önünüze getirir.¹ Günümüzde, özellikle araştırma laboratuvarlarının özel sektörden aldığı maddi destekler düşünüldüğünde, araştırma kurumları, bilim insanları ve özel sektör arasındaki bağımlılığın bu gibi görünürde bilimsel çıktılarla hâlâ karşılaşmamızda etkili olduğu ifade edilebilir ya da kimi zaman ideolojik gerekçeler, inanışlar ve bir inancı kanıtlama arzusu bilimsel açı-

1 Konuyla ilgili örnek bir haber için bkz. <https://www.nytimes.com/2016/09/13/well/eat/how-the-sugar-industry-shifted-blame-to-fat.html>

dan etik olmayan davranışlara yönelmeye, araştırma sürecinin çeşitli aşamalarında kasıtlı olarak manipülasyonlara başvurmaya neden olur. Bu bağlamda, fizik antropolojinin tüm dünyada yaygın olarak benimsendiği yıllarda yapılmış bazı araştırmalarda, belirli bir ırkın deri renginin, kafatası biçiminin diğer ırklara üstünlüğü dile getirmeye araç edilmiş olması bu duruma bir örnektir. Zamanında son derece “bilimsel” oldukları iddia edilen bu araştırmalar bugün ırkçı, kafatasçı olarak nitelendirilir.² Öte yandan, bunları bilebilmemizi, yani bunların sözde ya da görünürde bilimsel olduklarını anlamamızı olanaklı kılanın yine bilimin bizzat kendisi olduğu hiçbir koşulda unutulmamalıdır. Ayrıca, kimi zaman, bilim insanları da yanılabilir. Bir zamanlar her sözüne inanılan bir bilim insanının gün gelip yanıldığı anlaşılabilir. Elbette, bilim tarihi, bir zamanlar şarlatan olduğu iddia edilenlerden farklı bir zamanda özür dilemek zorunda kaldığını da kaydedebilir. Son olarak, her şey bilimsel bir biçimde ilerlediğinde de bilim sonsuz bir güce sahip değildir; gerçeği bilebilmenin sınırları vardır. Bu bağlamda, pozitivist bilime yöneltilen post-modern eleştirilere de bu eser içinde yeri geldiğinde değinilecek, onlar da tartışmaya konu edilecektir. Doğa bilimleri bile her zaman “kesin” olarak bilemez, kesin açıklamalar getiremez. Olgulara ilişkin açıklamalarımız, dile getirdiğimiz nedensellik ilişkileri her zaman eksiktir. Bununla birlikte, bugün daha konforlu bir yaşam sürmemizi olanaklı kılan her türlü bilgiyi bilimsel açıklamalara borçluyuz. Bilimin işi kesin yar-

2 Bahsi geçen konunun Türkiye’deki yansımalarını anlamak için şu okumalar faydalı olabilir: Aydın, S. (2001), “Cumhuriyet’in İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü”, T. Bora, M. Gülteginil, A. Insel (der.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt II: Kemalizm* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 344-369, Özbudun-Demirer, S. (2011), “Anthropology as a Nation-Building Rhetoric: The Shaping of Turkish Anthropology (from 1850s to 1940s)”, *Dialectical Anthropology*, 35, s. 111-129.

gılara varmak değil, açıklamaya çalışmaktır. Ancak, açıklamalarımızın bilimsel bir mantık ve metot izlenerek varılmış sonuçlar olması da şarttır.

Günümüzde sosyal bilimlerin hangi disiplininde eğitim görüyor olursa olsun hemen her öğrenci, Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi" adı verilen yaklaşımını duymuştur. Hatta Maslow, açıklamalarına "teori" şeklinde bir başlık atarak bahsi geçen çalışmasını *A Theory of Human Motivation* şeklinde adlandırmıştır. Maslow'a göre, kişi önce fizyolojik ihtiyaçlarını giderir ve ancak sonra bir üst basamakta yer alan psikolojik ihtiyaçlarına yönelir (Maslow, 1943). İşte bu ifade de yargı belirtir ve bir neden-sonuç ilişkisi iddiası vardır. Okumakta olduğunuz bu kitabın en temel argümanı ise, bir yüksek lisans tezi, bir makale yazarken ya da sadece fikirlerimizi ifade ederken, ister kendimiz böyle bir nedensellik ilişkisi dile getirmiş, ister başkaları tarafından dile getirilen bu gibi iddialarla karşılaşmış olalım, bu iddialardan derhal şüphe etmemiz gerektiğidir. Küçük yanılma payları ile bilmek ya da yanıla yanıla doğruyu bulmak, asla bilememeye, bütünüyle batıl bir inanca kapılmaya ya da nedenlerini açıklayamadan bilmeye yeğdir... İşte bu kitap, ilerleyen anlatımı boyunca adım adım ve mümkün olan en basit ifadelerle bunu yapmaya, okurlarını gerçeğe ulaşmanın tek ya da bilinen en geçerli yolunun şüphe etmek olduğuna inandırmaya çabalayacaktır. Kitabın temel amacı, şüpheyi mümkün olduğunca ortadan kaldırmak için bilimsel bir yaklaşımla araştırma yapmanın en doğru yol olduğunu savunmak ve sorunsuz ya da daha az sorunlu bir bilimsel araştırma tasarımının nasıl planlanacağını açıklamaktır. Bu noktada, "araştırma tasarımı" ifadesini tanımlamak ve bu bağlamda okuduğunuz eserin hem konuya yaklaşımını açıklamak hem de sınırlarını belirtmek faydalı olacaktır.